

ශ්‍රී ලංකාවේ අග නගරය තුළ වැඩ සිටි දළදා වහන්සේ

අජිත් තල්වත්ත,
කථිකාවාර්ය
රජරට විශ්වවිද්‍යාලය

සිංහල බෞද්ධ ජනතාවගේ පමණක් නොව ලෝකවාසීන්ගේ ගෞරවාදරයට පත්වන පූජණීය වස්තුවක් වන්නේ දළදා වහන්සේය. ශ්‍රී ලංකා ද්වීපයේ වැඩ සිටින සර්වඥධාතුන් වහන්සේලා අතුරින් ශ්‍රී දන්ත ධාතුන් වහන්සේට වැදගත් තැනක් හිමි වේ. " යමෙකු ධර්මය දකීද ඔහු මා දකී " යන ගෞතම බුද්ධ වචනයට අනුව සුවාසූ දහසක් ධර්මස්ඛන්ධය ශ්‍රී මුඛයෙන් දේශනා කළ බැවින් දළදා වහන්සේට මෙවැනි සුවිශේෂ වැදගත්කමක් හිමිව ඇත. දළදා වහන්සේ මෙරටට ලැබුණ දින සිට වර්තමානය දක්වාම රාජ්‍ය අනුග්‍රහය මත බෞද්ධ අනන්‍යතාව ප්‍රතිමූර්තිමත් කරන්නේ එමඟින්ය.

කීර්ති ශ්‍රී මේඝවණ්ණ (ක්‍රි.ව. 301-328) පාලන සමයේ හේමමාලා සහ දන්ත කුමරුන් විසින් ගුහසිව රජුගේ උපදෙස් මත බ්‍රාහ්මණ වෙස් ගෙන දළදාව රැගෙන ලංකාවට පැමිණ ඇත. ඔවුන් දෙදෙනා ඉන්දියාවේ තාම්‍රිලිප්ති වරායෙන් පිටත්ව ලංකාවේ නැගෙනහිර පිහිටි ලංකා පටිටනයට පැමිණියහ. මහාවංශය, දායාවංශය සහ දළදා පූජාවලියේ සඳහන් තොරතුරුවලට අනුව අනුරාධපුරයට දළදාව වැඩම කළ බව දැන ගත් රජු ඉමහත් ප්‍රීතියට පත්ව මැදුරක් ඉදිකර දළදා වහන්සේ එහි තැන්පත් කර ඇත. අනුරාධපුරයේ " ධම්මවක්කගේහ" නම් මන්දිරයේ සිට අභයගිරිය දක්වා වැඩම කරවා, කරන ලද පෙරහැර ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රථම ඓතිහාසික දළදා පෙරහැර බව මහාවංශයේ 37 වන පරිච්ඡේදයේ 92-97 ගාථාවලින් පැහැදිලි වේ. මෙසේ මුල්වරට දළදා වහන්සේ පිළිබඳ ඉමහත් වගකීමක් සහ ආරක්ෂාවක් සැලකීම මෙරට රජවරුන්ගේ පරම වගකීම වූ හෙයින් ඔවුහු දිවි දෙවැනි කොට දළදාව ආරක්ෂා කළහ. ඒ අනුව ශ්‍රී මහා බෝධියට අනතුරුව දළදාව මෙරටට හිමිවීම සුවිශේෂී අවස්ථාවක් ලෙස සැලකීමට හැකිය.

ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසය අධ්‍යයනය කිරීමේදී වැදගත් මූලාශ්‍රයක් ලෙස පාහියන් ගමන් වාර්තාව සැලකීමට හැකි වේ. මහනාම රාජ කාලයේ (ක්‍රි.ව.400-428) අනුරාධපුරයට පැමිණි චීන ජාතික පාහියන් හික්ෂුව දළදා වහන්සේ හා බැඳුණු ඉතිහාසයේ කරුණු පෙන්වා ඇත. නූතනයේ ථෙරවාදී බෞද්ධ හික්ෂුන්ගේ භාරකාරත්වය යටතේ ආරක්ෂා වන දළදා වහන්සේ එදා වැඩ සිටියේ මහා විහාරයට විරුද්ධ අභයගිරියේය. අභයගිරියේ පැවැති දළදා ප්‍රදර්ශනය මෙන්ම දළදා පෙරහැර පැවැත්වූ ආකාරය මැනවින් වාර්තා කොට ඇත.

කිත්සිරිමේඝ රාජ සමයේ දා දළදා වහන්සේ වැඩ සිටි මැදුර අගනගරයට කේන්ද්‍රගතවීම පසු කාලීනව දක්නට ලැබේ. ධාතුසේන රජු (ක්‍රි.ව.455-473) දළදා මැදුර ප්‍රතිසංස්කරණය කර අගනා කරඬුවක්ද පළමුවන අග්‍රබෝධි රජු (ක්‍රි.ව.571-604) දළදා මැදුර අලංකාර කොට ධාතු කරඬුවක්ද පූජා කළ බවට වූලවංශයේ සඳහන් වේ. ඉන් පැහැදිලි වන්නේ පාලකයා දළදාව ආරක්ෂා කිරීම සුවිශේෂී යුතුකමක් සේ සිතා කටයුතු කළ බවකි. අනුරාධපුර අවසාන භාගයේ මෙරටට එල්ලවූ ද්‍රවිඩ ආක්‍රමණ සමඟ දළදා වහන්සේ පිළිබඳ තොරතුරු අප්‍රකටය. හතරවන මිහිදු රජුගේ (ක්‍රි.ව.956-972) ජේතවන පුවරු ලිපියේ දළදාව හා සම්බන්ධ තොරතුරු අනාවරණය වන්නේ තරමක් දුරට අඩුවෙනි.

පෙරහැර පැවැත්වූ බවට ඓතිහාසික තොරතුරු වාර්තා හමු නොවේ. අඛණ්ඩව පැවැති පෙරහැර මෙම කාලයේදී නොවෙනස්ව පවත්වන්නට ඇතැයි අනුමාන කළ හැකිය.

දළදා වහන්සේ පිළිබඳ ඉතා වැදගත් තොරතුරු අන්තර්ගත කෘතියක් වන " දළදා සිරිත" රචනා වන්නේ කුරුණෑගල යුගයේදීය. IV වන පරාක්‍රමබාහු යුගයේ (ක්‍රි.ව.1302-1326) දළදා වහන්සේ වෙනුවෙන් කොත්මලේ මැදුරක් ඉදිකර පැවැත්වූ දළදා පූජා සම්බන්ධ ව්‍යවස්ථා පද්ධතියක් දළදා සිරිතේ දක්නට ලැබේ. ඊට අනුව පෙරහැර පැවැත්වීමට සකියකට පෙර දළදා මන්දිරයේ වියන් බැඳ සරසා රජු හා මැති ඇමතිවරු මල් පූජා කරති. පෙරහැර අවසානයේ දළදා ප්‍රදර්ශනයක් පවත්වා බැතිමතුන්ට වැඳ පුදා ගැනීමට අවස්ථාව සලසා දී ඇත. දළදා පෙරහැරක් විධිමත්ව පැවැත්විය යුතු ආකාරය ප්‍රථම වරට හෙළිවන්නේ දළදා සිරිතෙනි.

කුරුණෑගල යුගයෙන් පසු ගම්පොල දළදා වහන්සේ වැඩ සිටි බවට එතරම්ම තොරතුරු හමු නොවේ. ගම්පොල රාජ්‍ය විවාල II වන වික්‍රමබාහු රජු සමයේ (ක්‍රි.ව.1357-1374) නිකුත් කළ විග්‍රහවත්ත ලිපිය අනුව දළදා වහන්සේට කුඹුරක ධාන්‍ය පූජා කර ඇත. ඉන් සැක කළ හැක්කේ ගම්පොල යුගයේදී දළදා වහන්සේ වැඩ සිටින්නට ඇති බවයි.

ශ්‍රී ලංකාව අවසන් වරට එක්සේසත් කර VI වන පැරකුම් රාජ්‍ය සමයේදී (ක්‍රි.ව.1412-1467) අලංකාර දළදා මැදුරක් ඉදිකර පැවති බවට තොරතුරු ලැබේ. එහි දළදා වහන්සේ කරඬු කිහිපයක තැන්පත් කර තිබූ බවට මෙම යුගයේ රචිත සංදේශ කාව්‍යය සාක්ෂි දරයි.

ක්‍රි.ව. 1505 සිදුවන පෘතුගීසි ආගමනයත් සමඟ ප්‍රචලිත වූ රෝමානු කතෝලික ආගම බෞද්ධාගමට දැඩි තර්ජනයක් එල්ල කළේය. හික්ෂුන් වහන්සේලා ඝාතනය කරමින් බෞද්ධ වෙහෙර විහාර විනාශ කිරීමට පෘතුගීසිහු පියවර ගත්තේය. ධර්මපාල බෞද්ධයන් විමත් සමඟ මෙතෙක් අගනගරයෙන් බෞද්ධාගමට ලැබුණු රැකවරණය අහිමිවිය. රණකාමී ප්‍රබල රාජධානියක් වූ සීතාවකට දළදා වැඩම කිරීමත් සමඟ එය දෙල්ගමු විහාරයේ තැන්පත් කර ඇත. සීතාවකද බලය ඉල්ලා ගත් පෘතුගීසීන් ස්වකීය සැහැසි බව දියත් කරමින් දළදා වහන්සේ විනාශ කළ බවට පෘතුගීසි ලේඛකයින් විසින් පෙන්වා දෙයි. නමුත් එය කොතෙක් දුරට සත්‍යයද යන්න විචාරශීලීව විමසා බැලිය යුතුය.

දළදා වහන්සේ වටා ගෙතුණු ඉතිහාසයේ ස්වර්ණමය යුගය වශයෙන් හැඳින්විය හැක්කේ ශ්‍රී ලංකාවේ අවසන් දේශපාලන බල කොටුව වූ මහනුවර යුගයය. කන්ද උඩරට නව රජ පෙළපතක් ආරම්භ කළ කොනර්ට්ටු බණ්ඩාර හෙවත් පළමුවැනි විමලධර්මසූරිය (ක්‍රි.ව. 1592 - 1604) දෝන කතිරිනා විවාහ කරගෙන රාජ්‍යත්වයේ නීත්‍යානුකූලභාවය තහවුරු කර ගත්තේය. ඉන් අනතුරුව දෙල්ගමුවේ වැඩ සිටි දළදාව නුවරට ගෙන්වා මනරම් දෙමහල් මැදුරක් ඉදිකර එහි තැන්පත් කර ඇත. දෙල්ගමුව විහාරයේ වැඩ සිටි දළදා වහන්සේ මහනුවරට වැඩමවා ගැනීමේදී කළ පෙරහැර කන්ද උඩරට පැවැත්වූ ප්‍රථම පෙරහැර විය. මෙම රජු එවකට නගරයේ ආරක්ෂාව සැලසූ නාථ, විජේඤ්ඤ, කතරගම හා පත්තිනි දෙවියන් වෙනුවෙන් ඇසළ පෙරහැර ආරම්භ කරන ලදී.

මෙම රජුගෙන් පසු බලයට පත් සෑම උඩරට පාලකයෙකුම පාහේ දළදා වහන්සේ ආරක්ෂා කරමින් කටයුතු කරන ලද බව පෙනේ. මේ අතර, සෙනරත් (ක්‍රි.ව.1604 -1635) දෙවන රාජසිංහ

(ක්‍රි.ව.1635-1687) යනාදී පාලකයින් දළදා මැදුරට නවාංග ඇතුළත් කරමින් වැඩි දියුණු කළ බවට ඓතිහාසික මූලාශ්‍ර සාක්ෂි දරයි. පෘතුගීසීන් උඩරට ආක්‍රමණය කළ අවස්ථාවන්හිදී දළදා මැදුරද විනාශයට පත් විය. එබැවින් දළදා මැදුරේ මුල් ස්වභාවය විනාශ වන්නට ඇතැයි සිතිය හැකිය. ඇතැම් විචාරකයින් පවසන්නේ වර්තමානයේ අප දකින දළදා මැදුර විරපරාක්‍රම නරේන්ද්‍රසිංහ සමයේ ඉදිකළ මැදුර බවයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ අවසන් රාජ්‍ය පෙළපත වූ නායක්කාර රජුන්ගේ පාලන සමයේදීද දළදා මැදුරේ ඉදිවීම් සිදු වූ බවට තොරතුරු පවතී. කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රජ මැදුර ප්‍රතිසංස්කරණය කළ අතර ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජ මැදුරට නවාංගයක් ලෙස පත්කිරීමට එකතු කිරීම විශේෂ අවස්ථාවකි. මොවුහු උපතින් හින්දු භක්තිකයන් වූවන් රාජ්‍ය පාලනය තහවුරු කර ගැනීමට බෞද්ධාගම වෙනුවෙන්ද පෙනී සිටියහ. එපමණක් නොව සරණකර හිමියන්ගේ ඉල්ලීම පරිදි සිවු දේවාල පෙරහැරට දළදා පෙරහැරද එක්වන්නේ කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රාජ්‍ය සමයේය. බෞද්ධ වත් පිළිවෙත් ආරක්ෂා කිරීමට නායක්කාර රජවරු ක්‍රියා කළත් සුක්ෂමව හින්දු සහායවයද ඔවුන් හරහා ක්‍රියාත්මක විය. එවකට ව්‍යාප්ත වූ හින්දු බලපෑම් ක්‍රමයේ පවා විද්‍යමානව පවතින බව පෙනේ.

ක්‍රි.ව. 1796 මෙරට ආක්‍රමණය කළ බලවත් ජාතිකයින් වූ ඉංග්‍රීසීන් ඉතා කෙටි කලකින් ස්වකීය ආධිපත්‍යය ගොඩනඟා ගැනීමට සමත් විය. 1815 දී මෙතෙක් ස්වාධීනව පාලන අධිකාරියක් වූ කන්ද උඩරට රාජධානිය ඉංග්‍රීසීන්ට නතු විය. 1815 මාර්තු දෙවන දින අත්සන් කළ උඩරට ගිවිසුමේ පස්වන වගන්තියෙන් බෞද්ධ වත් පිළිවෙත් මෙතෙක් සිදු වූවා සේම නොකඩවාම ඉටු කිරීමට වග බලා ගනී. විශේෂයෙන්ම දළදා වහන්සේගේ භාරකාරත්වය ලබා ගැනීමට ඉංග්‍රීසීන් දැඩි ප්‍රයත්නයක් දරන ලදී. විදේශීය ජාතීන් ස්වකීය පාලන බලය, අවි බලය යොදවා ආරක්ෂා කර ගත්තද එහි නිත්‍යානුකූලත්වය තහවුරු කර ගත්තේ දළදාව ස්වකීය භාරයට ගැනීමෙන් අනතුරුවය. දළදා වහන්සේගේ භාරකාරත්වය උඩරට නේවාසික නිලධාරී වූ ඩොයිලි විසින් දරනු ලැබූ අතර 1817 අගෝස්තු 19 වන දින දළදා පෙරහැර සහ දේවාල පෙරහැරද පවත්වා තිබේ. බටහිර ජාතීන් වූවන් 1847 වන තුරු දළදා වහන්සේට නිසි ආරක්ෂාව මූලිකව සපයන ලදී. උභය විභාරයන්ට සහ දියවඩන නිලමේතුමාට එහි භාරකාරත්වය 1855 දී ලබාදෙන තුරු නොයෙක් අභියෝග මැද ඉංග්‍රීසීන්ගේ අනුග්‍රහයද පැවතුණේය.

අප මෙතෙක් සිදු කළ සාකච්ඡාව මගින් අනාවරණය වන්නේ දළදා වහන්සේ ක්‍රි.ව.04 වන සියවසේ මෙරටට ලැබුණු දා සිටම ප්‍රධාන නගරය කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් දළදා මැදුර ඉදිකිරීමට පාලකයා ක්‍රියා කළ බවයි. විශේෂයෙන්ම අනුරාධපුරයේ පටන්ම දළදා වහන්සේ වෙනුවෙන් පෙරහැර පැවැත්වීමේ චාරිත්‍රයද නොකඩවා සිදු කෙරුණු බවද පෙනේ. එදා දළදා වහන්සේ දිවි හිමියෙන් ආරක්ෂා කර ඊට අවශ්‍ය පුද පුජා පැවැත්වීමෙන් මහජන පක්ෂපාතීත්වය ලබා ගෙන රජුගේ තේජස මෙන්ම බල පරාක්‍රමයද මහජනයා හමුවේ ප්‍රදර්ශනය කිරීමට හැකි විය. මෙම ක්‍රියාවලිය එදාට පමණක් නොව වර්තමානයේදී ඒ අයුරින්ම ක්‍රියාත්මක වන බව පෙනේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

- 01. මහවංශය, සංස්: ගුණපාල විරසේකර, අතුල මුද්‍රණාලය, කොළඹ. 1995.
- 02. දායාවංශ, සංස්: සීලාලංකාර හිමි. අලුත්ගම, 1914.
- 03. දළදා සිරිත, වැලමිටියේ සෝරත, ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ. 1970

04. රජය ආගම සහ අධ්‍යාපනය(මූ්තාන්තය යුගය) ඉලංගසිංහ මංගල, කැලණි විශ්වවිද්‍යාලය, මොරටුව.
05. සෙංකඩගලපුර ඉතිහාසය, කරුණාතිලක ඒ.ඩී.පී.කැන්ඩි ප්‍රින්ටර්ස්, මහනුවර, 1955.
06. සංකෘතිය ලංකා ඉතිහාස ,කොඩිරින්නන් එච්.ඩබ්. රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව,1939.
07. ලංකාවේ බුදු සමයේ ඉතිහාසය, රාහුල වල්පොල, ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ,1962.
08. අස්ගිරි තල්පත, රෝහණධීර, මැන්දිස්, විද්‍යාදය විශ්වවිද්‍යාලය, කොළඹ.1969.
09. දළදා ඉතිහාසය හා සංස්කෘතිය , වජීර,කඹුරුගමුවේ , තිසර ප්‍රකාශකයෝ,දෙහිවල.1983
10. සුරවීර,ඒ.වී, සිංහල කතිකාවත් සහ හික්ෂු සමාජය, ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම,කොළඹ,1962.
11. උඩරට රාජධානිය, දේවරාජ ලෝනා ශ්‍රීමති :පර්: කුසුම් දිසානායක, රජයේ මුද්‍රණ නීතිගත සංස්ථාව, පාදුක්ක, 1997.